

Pienimmän vaikutuksen periaatteen taustoista

Markku Roinila

Osmo Pekosen esse ”Maupertuis ja pienimmän vaikutuksen periaate” (Tieteessä tapahtuu 3/2003) on hieno esimerkki taitavasta oppihistorian popularisoinnista ja perin kiehtovaa luettavaa. Leibnizin tutkijana en kuitenkaan millään malta olla hiukan täydentämättä sitä.

Pekonen viittaa Leibnizin ajatukseen parhaasta mahdollisesta maailmasta Maupertuisin periaatteen taustavaikuttajana. Tämä pitää paikkansa siitäkkin huolimatta, että Leibniz ei ollut ajatuksen isä. Maupertuisin taustalla taitaa kuitenkin *Teodicée*-teoksen (jota löytyy ajatuksen kuuluisin muotoilu) sijasta olla suurempi vaikutte: *Acta eruditorumissa* kesäkuussa 1682 julkaistu esse *Tentamen anagogicum. Essay anagogique dans la recherche des causes*, joka on metafyyysis-matemaattinen esitys maailman optimaalisesta rakenteesta (Leibniz, G. W., *Philosophischen Schriften*, Bd. VII, s. 270-79).

Kyseisessä esseessä keskustellaan Fermatin *Dioptrics*-kirjoitelmasta myönteiseen sävyyn. Voitaneen helposti päätellä Maupertuisin tar-

koittaneen tätä monitulkintaista esseetä hänen puhuessaan Leibnizista henkilönä, joka antoi Fermatille ”suurimman tunnustuksen, sekä nimellään että ongelmasta tekemälläan elegantilla analyysillä.”

Mainittakoon vielä, että Maupertuisin tutkielman *Tähän asti yhteensopimattomilta näyttävien luonnonlakien sopusointu* korkeinta olentoa koskevat mieltämät ovat varsin samankaltaisia kuin tuossa Leibnizin esseessä. Kun vielä ajatus yksinkertaisten lakien ja ilmiöiden rikkauden optimaalisesta yhdistelmästä on yksi Leibnizin metafysiikan kulmakivistä, Maupertuis saattoi hyvällä syyllä sanoa itseään Leibnizin työn jatkajaksi – myös tämä sotki fysiikkaan roppakaudella metafysiikkaa ja piti ihmisen ja Jumalan eroa pikemminkin aste- kuin kategorisena erona toisin kuin jyrkkään eroon uskoneet kartesiolaiset.

Kirjoittaja valmistelee väitöskirjaa Leibnizin rationaalisen päätöksenteon teoriasta Helsingin yliopiston Filosofian laitoksella.